

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ

УДК 94«1945»(477)

Кудряченко А.І.

ЯЛТИНСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ ДЕРЖАВ «ВЕЛИКОЇ ТРІЙКИ» 1945 Р. І ВИХІД УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНУ АРЕНУ

У статті здійснено аналіз рішень Ялтинської міжнародної конференції лідерів трьох союзницьких держав СРСР, США і Великої Британії щодо розв'язання ключових питань завершального етапу війни із нацистською Німеччиною і її сателітами: координації воєнних заходів, створення чотирьох окупаційних зон на її території, задекларованої спільної мети щодо беззастережної капітуляції і принципів повоєнної демілітаризації та денацифікації Німеччини, справедливого покарання всіх воєнних злочинців, відшкодування збитків, заподіяних гітлерівцями і створення Міжсоюзної контрольної комісії у Москві.

У статті розглядаються узгоджені рішення стосовно створення постійного механізму для регулярних консультацій між трьома міністрами закордонних справ союзних держав, відносно повоєнного облаштування Європи і світу, засад політики союзників на визволених територіях. З'ясовуються умови створення нової системи взаємовідносин і сфер впливу великих держав у світі. Окремо аналізуються рішення союзників відносно створення ООН і включення України до країн-засновниць цієї міжнародної організації, а також розкриваються питання її міжнародної правосуб'єктності у повоєнні десятиліття.

Ключові слова: міжнародна конференція, великі держави, антигітлерівська коаліція, облаштування Європи і світу, беззастережна капітуляція, ООН, Україна.

У 2015 р. світова спільнота відзначила 70-річчя важливої події людства – завершення Другої світової війни й пов'язаних з нею дат. Все це спонукає до ґрунтовного аналізу визначальних подій того періоду для окремих країн європейського континенту та решти світу. Однією із таких була Ялтинська конференція глав урядів союзних держав антигітлерівській коаліції, так званої, Великої трійки: СРСР, США і Великої Британії, яка відбувалась 4-11 лютого 1945 р. в Криму. Ялтинська конференція була однією із трьох знакових подій періоду Другої світової війни (поряд з Тегеранською (1943 р.) та Потсдамською (середини 1945 р.) й за пропозицією У. Черчілля мала умовну назву «Аргонавт».

Актуальність статті обумовлена тим, що і з плином десятиліть не вщухають політичні пристрасті та наукові дискусії щодо місця і ролі Ялтинської конференції лідерів трьох великих держав стосовно тих доленосних рішень, які стали основою повоєнного устрою Європи і світу та щодо міжнародної правосуб'єктності України у наступні десятиліття мирного розвитку континенту. Гостроти проблеми додають не лише різні оцінки ялтинських рішень у роки блокового протистояння, вагомі зрушення останніх десятиліть, коли змінився політичний ландшафт Європи і система її безпеки, але і

практичні завдання щодо розв'язання нинішніх викликів, які постали перед світовою спільнотою та зокрема, перед Україною.

У масиві наукової літератури слід виокремити документи конференції і матеріали, що безпосередньо були дотичними до них, що публікувалися у різні роки, перш за все, англійською і російською мовами [1]; літературу контроверсійної спрямованості різних історичних періодів і публікації тих країн, яких безпосередньо торкалися відповідні рішення [2] та сучасну літературу, в якій переосмислюються підходи і ведеться пошук формування базових складових багатополюсного світоустрою [3].

Вітчизняний доробок з даної проблематики особливо важливий відносно виходу Української РСР на міжнародну арену та формування засадничих підвалин майбутнього ландшафту європейського континенту і світу. Ґрунтуючись на визначеннях міжнародної правосуб'єктності, радянська історична наука аргументувала правомірність та легітимність включення двох республік УРСР й БРСР до членів-засновників ООН. З певними застереженнями такий підхід поділяли й науковці української діаспори, стверджуючи, що саме участь УРСР у діяльності міжнародних організацій надала їй міжнародної правосуб'єктності. Різні аспекти участі УРСР у діяльності ООН і її міжнародних відносин висвітлювали вітчизняні науковці: В. Василенко, С. Віднянський, М. Коваль, А. Кудряченко, Л. Лещенко, А. Мартинов, В. Солошенко, Л. Чекаленко, С. Юрченко, О. Шамрин та інші дослідники [4].

Показово, що у незалежній Україні з цієї проблематики було проведено чимало міжнародних наукових конференцій та симпозіумів. Зокрема, слід вказати на ініційовані Лівадійським палацом-музеєм і оргкомітетом на чолі з професором С. Юрченком протягом 2005-2012 рр. конференції, які приурочувалися до відповідних дат Ялтинської конференції. Ці міжнародні заходи присвячувалися дослідженню проблем глобальної і регіональної безпеки, ялтинсько-потсдамській системі міжнародних відносин і сучасному світовому порядку, еволюції міжнародних відносин у XX-XXI ст. та іншим актуальним проблемам [5].

Аналізуючи документи, прийняті в лютому 1945 р. в Ялті, варто наголосити, що покликанням конференції керівників трьох союзних держав стало не лише обговорення та спільні рішення щодо координації планів завершення розгрому нацистської Німеччини і її союзників, але і вироблення основних принципів повоєнного облаштування світу. Закладені в Ялті і закріплені у Потсдамі доленосні рішення стосовно майбутньої Європи і світу створили надійну основу і структуру безпеки, яка ґрунтувалася на балансі впливу провідних світових держав. Восьмиденна Ялтинська конференція союзників по антигітлерівській коаліції проходила на тлі тріумфальних успіхів Радянського Союзу і наближення перемоги над гітлерівською Німеччиною і її союзниками.

Ялтинська конференція була безпрецедентним явищем. У першому повідомленні про неї лише 8 лютого 1945 р. у радянській пресі зазначалося: «...глави держав і урядів СРСР, США і Великої Британії у супроводі своїх начальників штабів, а також трьох міністрів закордонних справ радяться на березі Чорного моря...». Після завершення конференції 13 лютого 1945 р. з'явилися фотографії, які висвітлювали роботу конференції у різних форматах та вказувалося на прийняті спільні рішення, а також надавалась узагальнююча стаття «Кримська конференція керівників трьох союзних держав». У статті зроблено висновки про приреченість гітлерівської Німеччини та про те, що конференція стала подією «великого міжнародного значення» [6, с. 553].

На міжнародній конференції Великої трійки були присутні: Голова РНК СРСР Й. Сталін, президент США Ф. Рузвельт, прем'єр-міністр Великої Британії У. Черчілль, а також керівники зовнішньополітичних відомств цих держав, начальники вищих воєнних штабів, радники. Загалом кількість учасників від США та Великої Британії становила понад 700 осіб. Вони були розміщені в чудових палацах, що уціліли від розрухи, поблизу Ялти: Ф. Рузвельту було надано Лівадійський палац, У. Черчіллю – Воронцовський в Алупці. Радянська делегація зупинилася у Юсупівському палаці в Кореїзі. Проходила конференція у Лівадійському палаці біля Ялти, головував на засіданнях Ф. Рузвельт. Тут відбувалися основні засідання глав урядів та були підписані всі рішення і важливі документи конференції. Наради міністрів закордонних справ проходили по чергово у місцях розташування кожної делегації.

Незважаючи на серйозні розбіжності з низки питань між СРСР, з одного боку та США і Великою Британією – з іншого, учасники конференції прийняли важливі рішення, які відповідали інтересам антигітлерівської коаліції в цілому. Узгоджені рішення Ялти й наступні в Потсдамі стали доленосними не лише для конкретно історичного часу завершення Другої світової війни. Вони значно масштабніші, а саме – були предтечею майбутнього світопорядку на майже 50 років, а чимало з них залишаються й нині наріжними складовими убезпечення світу від масштабного воєнного зіткнення. Навіть з плином часу, аналізуючи різні бачення експертів-міжнародників, дослідника В. Солошенко відзначає, що «конференція мала важливе історичне значення... вона стала точкою відліку у формуванні нової системи міжнародних відносин» [7].

Саме в Ялті глави трьох великих держав погодили поточні і перспективні плани стосовно завершення війни та головні засади повоєнного світоустрою. Загалом з'ясування питань координації розгрому нацистської Німеччини глави трьох урядів доручили начальникам своїх генеральних штабів, які були безпосередніми учасниками конференції. Перед Й. Сталіним, Ф. Рузвельтом і У. Черчіллем стояло більш складна завдання: вже 5 лютого глави держав приступили до розгляду політичних питань. І серед них німецьке питання – про дії союзників щодо Німеччини після її поразки. Велике значення мали питання

облаштування європейських країн і народів, які звільняються від нацистського гніту.

СРСР, США і Велика Британія домовилися про загальну політику і заходи примусового здійснення капітуляції Німеччини після її повної поразки. Ці плани включали в себе умови беззастережної капітуляції держави-агресора, узгодження зон окупації Німеччини, управління «Великим Берліном», а також угоду про контрольний механізм, про встановлення верховної влади СРСР, США і Великої Британії щодо всієї території Німеччини. В угоді про зони окупації Німеччини та управління «Великим Берліном» передбачався поділ країни на три зони окупації і виділення особливого району Берліна, який контролюватиметься спільно трьома державами.

У підсумку відповідних рішень лідери країн-переможниць узгодили воєнні плани щодо розгрому спільного ворога, домовилися про подальшу загальну політику стосовно Німеччини. «Нашою непохитною метою, – відзначалося в комюніке, – є знищення німецького милітаризму й нацизму і створення гарантій того, що Німеччина ніколи більше не зможе порушити мирне життя усього світу» [8, с. 185-193]. На конференції також були прийняті рішення про утворення контрольного органу на чолі з головнокомандуючими військами окупаційних держав, а також про виплату Німеччиною репарацій країнам, що постраждали від нацистської агресії. Окремо було домовлено про репатріацію радянських громадян та військовополонених із західних зон Німеччини в радянську.

Водночас Ялтинська конференція увійшла в історію з огляду на вирішення принципових питань щодо створення Організації Об'єднаних Націй (ООН), про яку попередньо йшлося у Думбартон-Оксі у вересні 1944 р. За підсумками засідань була прийнята «Декларація Об'єднаних Націй», яка проголосила склад держав-засновниць ООН: США, СРСР, Велика Британія і Китай. У документі зазначалося, що ООН матиме вищий постійно діючий орган – Раду Безпеки у складі впливових держав з правом вето для кожної з них. Одночасно визначалося положення про те, що в основу роботи Ради Безпеки буде покладено принцип однастайності рішень провідних держав.

Досить знаковою була й домовленість, що до держав-засновниць ООН разом із Радянським Союзом увійдуть Україна та Білорусія – як республіки СРСР, які найбільше постраждали від німецької окупації та зробили спільно з СРСР та іншими його республіками величезний внесок у розгром агресора. Показово, що 10 лютого американська делегація підтримала цю радянську пропозицію з огляду на визнання значущості республік, розмірів їхніх територій та чисельності населення для долі Європи, значних втрат впродовж війни, а також наявності у них номінально незалежних наркоматів зовнішніх справ та оборони, запроваджених навесні 1944 р.

У низці найбільш складних питань, обговорюваних на конференції, стало польське питання. Були досягнуті угоди про повоєнне створення сильної,

демократичної Польщі; про реорганізацію польського уряду на широкій соціально-політичній базі; про встановлення кордонів Польщі. Союзники прийняли пропозиції радянської сторони, яка відстоювала етнічний принцип визначення східних кордонів Польщі, що приблизно відповідали «лінії Керзона» 1920 р., за якою Західна Україна та Західна Білорусь мали увійти до складу СРСР. Фактично така конфігурація повторювала територіальні рішення пакту Молотова-Ріббентропа 1939 р., за винятком передачі польській стороні Білостоцького регіону. У цьому контексті втрачені території на сході Польщі мали компенсуватися отриманими землями сходу Німеччини, навіть якби для цього необхідно було примусово переселити кілька мільйонів німців. Все це потім було конкретизовано на Потсдамській конференції 1945 р. Тим самим узгоджувалися питання стосовно узаконення передвоєнних територіальних придбань Радянським Союзом, а для України – її західних областей.

На Ялтинській конференції були прийняті також і рішення щодо Далекого Сходу: угода передбачала, що СРСР вступить у війну проти Японії через 2-3 місяця після завершення розгрому Німеччини в Європі. При цьому визначалися умови: збереження існуючого становища в Монгольській народній республіці; повернення СРСР Південного Сахаліну й усіх прилеглих до нього островів, відібраних у Росії в результаті російсько-японської війни 1904-1905 рр., а також передача Радянському Союзу всієї гряди Курильських островів; інтернаціоналізація торгового порту Дальній (Далянь), відновлення оренди Порт-Артура (Люйшунь) як військово-морської бази СРСР; експлуатація разом з Китаєм Китайсько-Східної і Південно-Маньчжурської залізничних доріг. Ці умови постали доповненнями до рішень Каїрської конференції 1943 р. і представляли окремий документ під назвою «Кримська угода трьох великих держав з питань Далекого Сходу» [9, с. 199].

Президент США Ф. Рузвельт був зацікавлений у залученні СРСР до війни з Японією на Далекому Сході. Адже він виходив із того, що за баченням американської сторони, війна до розгрому армії та воєнно-морського флоту Японії триватиме щонайменше півтора року. Враховуючи ресурсну затратність утримання військового окупаційного корпусу у звільненій Європі, навіть для тогочасних США, президент обстоював позицію, згідно з якою, американська присутність на повоєнному європейському континенті триватиме не більше двох-трьох років. Виділення окупаційної зони (із відповідних зон Великої Британії та США) для Франції було спричинено прагненням союзників розподілити затратність цього заходу для своїх держав.

Під час Ялтинської конференції сторони не тільки погодили майбутні бойові операції на європейському театрі воєнних дій, але і виробили загальну політику в умовах беззастережної капітуляції Німеччини. Великим досягненням узгодженої дипломатії стало підписання Декларації про звільнену Європу, у якій встановлювалися визначені принципи політики держав-членів антигітлерівської коаліції щодо народів, що звільнялися від фашизму.

Декларація підтвердила право народів повністю ліквідувати залишки фашизму і нацизму, створити демократичні установи за власним вибором народів. Заява «Єдність в організації миру, як і у веденні війни» стала підсумковим документом конференції [10, с. 192-193]. У ній керівники СРСР, США і Великобританії однозначно погодилися зберігати і зміцнювати мир у майбутньому.

У роки повоєнного протистояння, а подекуди й нині, лунають закиди про те, що союзники поступилися радянському лідеру Й. Сталіну, ніби-то він вдало використовував прихильність Ф. Рузвельта та розбіжності у поглядах останнього з У. Черчіллем. Деякі автори навіть порівнюють Ялтинські рішення 1945 р. з Мюнхенськими домовленостями 1938 р. За нашою оцінкою, тут бракує врахування всіх чинників. Адже на шляху до Ялти американська і англійська делегації провели 30 січня – 2 лютого 1945 р. свою двосторонню конференцію на острові Мальта. Головним завданням цього заходу Рузвельт і Черчілль вважали визначення стратегічного плану союзників у Західній Європі.

Важливо, що західні союзники антигітлерівської коаліції обговорювали і найважливіші політичні проблеми. На нараді міністрів зовнішньополітичних відомств США і Великої Британії 1 лютого були узгоджені позиції сторін майже щодо всіх політичних питань, що були винесені на обговорення Ялтинської конференції. Міністр закордонних справ Великої Британії Е. Іден під час цієї наради говорив: «...у росіян будуть доволі великі вимоги...ми можемо запропонувати їм не вельми багато, але нам потрібно від них дуже багато. Тому нам слід домовитися про те, щоб зібрати воедино все, що ми хочемо, і все, що нам прийдеться віддати росіянам. Це розповсюджувалось би і на Далекий Схід» [11, р. 501].

Зустріч і переговори на Мальті, проте, не змогли зняти окремі протиріччя поміж тогочасними Вашингтоном і Лондоном, які потім далися взнаки на конференції в Ялті. Засадничими були розбіжності стосовно того, що американський лідер мав твердий намір вести співробітництво з Кремлем, що президент Рузвельт вважав ліквідацію колоніальної системи одним із пріоритетів повоєнного облаштування світу. Але у У. Черчілля стосовно цих перспектив було інше бачення. Водночас підтвердженням високого ступеня довіри між двома лідерами слугував відповідний «атомний проект», що здійснювався Вашингтоном у поінформованості з Лондоном, але таємно від Москви.

Прискіпливий погляд на сили союзників і їх реальний внесок у боротьбу з ворогами дає всі підстави говорити про адекватність ставлення союзників до Сталіна і відповідний вплив позиції СРСР на рішення щодо питань, які розглядалися. Авторитет та воєнна потужність СРСР сприймалися як очевидна дійсність. Адже власне союзницькі війська на початку 1945 р. зазнали чималих ускладнень в Арденах від німецького наступу і словами з листа У. Черчілля до

Й. Сталіна просили прискорити можливий наступ Червоної армії у найкоротший термін. Червона армія вже 12-15 січня розпочала наступ на ворога: допомагаючи не лише західному антигітлерівському фронту, але і підтримуючи воєнно-політичний престиж союзників по коаліції. Протяжність лінії наступу сягала 700 км. – від р. Неман до Карпат: війська 3-го Білоруського фронту (генерал І. Черняховський) вели наступ на Кенігсберг; війська 2-го Білоруського фронту (маршал К. Рокосовський) наступали з боку північного берега р. Вісла, відрізуючи Східну Прусію від центральних районів Німеччини; війська 1-го Білоруського фронту (маршал Г. Жуков) вели наступ південніше р. Вісла на Познань; війська 1-го Українського фронту (маршал І. Конєв) наступали на Ченстохов, Бреслау; війська 4-го Українського фронту (генерал І. Петров) вели наступ в районі Карпат. Станом на 1 лютого радянські війська форсували р. Одер і вели запеклі бої у кількох місцях для розширення своїх плацдармів – вони були всього за 70 км. від Берліну [12, с. 51, 54-55].

За стратегічними оцінками військових США на конференції вірогідними термінами закінчення війни в Європі чи падіння Німеччини найближчою датою називалося 1 липня, а максимально віддаленим терміном – 31 грудня 1945 р. [12, с. 79]. З цим усім західним союзникам по антигітлерівській коаліції доводилося рахуватися.

Допоміжними аргументами на користь такої оцінки можуть слугувати й побіжні незаперечні факти. Президент США і голова уряду Великої Британії з розумінням поставилися до того, що радянський керівник не зможе виїхати на зустріч за межі своєї держави. Як свідчить у своїх спогадах У. Черчілль, президент Ф. Рузвельт «з радістю погодився прилетіти в Крим й зустрітися в Ялті, яка йому здається самим зручним місцем на Чорному морі. Президент телеграфував англійському прем'єр-міністру: «Я все ще сподіваюся, що воєнне становище дозволить маршалу Сталіну зустріти нас на півдороги»» [13, с. 61].

Також слід врахувати прихильне ставлення президента Ф. Рузвельта до СРСР з огляду на побачені ним у Криму жакливі наслідки нацистської окупації: зруйновану інфраструктуру, будівлі підприємств та житлового фонду, які він побачив власними очима під час поїздки з аеропорту до Лівадійського палацу.

Союзники розуміли, що вони одержують унікальний шанс установити свої правила гри: вперше в історії в 1945 р. в руках трьох супердержав знаходилася практично вся Європа і не лише вона. Тож вельми спокусливою і разом з тим нагальною поставала потреба провести нові державні кордони на території, яка ще недавно була завойована і контролювалася гітлерівським Третім рейхом. Також необхідно було налагодити неофіційні, і водночас загальновизнані всіма сторонами демаркаційні лінії між реальними сферами впливу союзників.

Також лідери трьох великих союзних держав добре розуміли, що після зникнення загального ворога змушене об'єднання зусиль західних країн і радянських більшовиків утратить всілякий сенс. Імперативно постала

необхідність створити процедури, що могли б гарантувати хоча б відносну непорушність визначених ними і проведених уже в найближчому майбутньому на карті світу розмежувальних ліній, офіційних кордонів.

Тому у Криму була підписана Декларація про звільнену Європу, що визначала принципи політики переможців на відвоєнованих у країн осі територіях. Вона передбачала, зокрема, відновлення суверенних прав народів цих територій, а також право союзників спільно допомагати народам «поліпшувати умови» для здійснення цих самих прав. Утім, ідея про спільну допомогу, як і очікувалося, не стала реальністю: кожна держава-переможниця мала владу лише на тих територіях, де розташовувалися її війська.

У Ялті із завданням визначення кордонів звільнених народів Європи троє лідерів впорались доволі добре. Ф. Рузвельту, У. Черчіллю і Й. Сталіну вдалося знайти спільну мову практично з усіх питань. Документи свідчать, наприклад, що 6 лютого Ф. Рузвельт пропонував уряду СРСР уступити Польщі Львів і нафтові райони південно-західніше Львова з тим, щоб поляки «не втратили обличчя». У. Черчілль, підтримуючи американського президента, вважав, що це був би великодушний крок Москви у справі встановлення польсько-радянського кордону. Однак, твердість позиції Й. Сталіна та аргументи радянської сторони змусили західних лідерів погодитися з підходами Москви. СРСР одержав західний кордон з Польщею по так званій «лінії Керзона», установленій ще у 1920 р. з «відхиленням від неї у деяких районах на 5-6 км. на користь Польщі» [12, с. 139]. Фактично кордон повернувся до довоєнного стану, коли Німеччина і СРСР розділили Польщу за Пактом Молотова-Ріббентропа.

Дійсно, польське питання відносилось до найбільш складних, які обговорювалися на конференції. Союзники були єдині у прагненні досягнути угоди щодо повоєнного створення сильної, демократичної Польщі. Складнощі виникали у підходах сторін щодо реорганізації польського уряду на широкій соціально-політичній базі. Певні дискусії велися навколо питання встановлення кордонів Польщі і на заході по Одеру та Нейсе. І так би мовити, пакетний підхід до всього кола питань повоєнного облаштування Польщі сприяв подоланню різних бачень Й. Сталіна та Ф. Рузвельта з У. Черчіллем. Слід наголосити, що особливе значення Ялтинської конференції полягає в тому, що саме на ній була започаткована і реалізація ідеї формування ООН. Союзники – хто більше, хто менше – вбачав потребу створення міждержавної чи, навіть, міжнародної організації, здатної запобігти спробам змінити встановлені межі своїх сфер впливу. Саме на конференціях переможців у Тегерані та Ялті і на проміжних переговорах у Думбартон-Оксі – старовинній садибі Вашингтона, була сформована ідеологія майбутньої ООН.

В Криму союзники розподіляли портфелі – формували кількісні та якісні підходи щодо функціонування майбутньої ООН, розподіляли місця постійних членів Ради Безпеки, що мають право вето, і дискутували, а то й торгувалися

про кількість радянських республік, які мали право бути членами ООН. І саме в Ялтинських документах з'явилася дата 25 квітня 1945 р. – це початок Сан-Франциської конференції, яка протягом двох наступних місяців напрацювала Статут ООН. Саме ООН стала символом та формальним гарантом світоустрою, організацією ефективною у розв'язанні важливих міждержавних проблем.

Держави-переможниці висловилися за продовження співробітництва, яке здійснювалося в роки війни. Для цього вони визначили його механізм: постійні консультації міністрів закордонних справ своїх держав. Отже, всі рішення Ялтинської конференції були спрямовані на якомога швидший розгром агресорів та унеможливлення або запобігання в подальшому воєнних зіткнень чи широкомасштабних воєн на континенті і в світі.

Зазначимо, що у науковій літературі побутує твердження про те, що Сталін під час Ялтинської конференції, як і в Тегерані, спритно грав на протиріччях між англійцями й американцями і на довірі, яку мав до нього Рузвельт. Дехто стверджує, що протягом тижня переговорів було вирішено, здебільшого на користь СРСР, низку важливих питань: принципи діяльності ООН, облаштування східних кордонів Польщі та її повоєнного управління тощо.

На користь цього твердження свідчать й такі факти. Й. Сталін прийняв пропозицію американського президента про те, що «ніякий постійний член Ради Безпеки не може користуватися правом вето при розгляді конфлікту, у якому він бере участь». На думку Ф. Рузвельта, радянська позиція «була великим кроком вперед, що буде позитивно сприйнятий народами усього світу». В обмін на ці поступки, незначні в очах Радянського Союзу, але важливі для американського президента з погляду формування нової рівноваги для повоєнного світу, радянська сторона домоглася бажаних результатів у питанні членства радянських республік в ООН. На попередніх переговорах щодо формування цієї міжнародної організації, Москва вимагала 16 місць для всіх союзних республік і окремо для Радянського Союзу. Але на засіданні глав держав 7 лютого у Ялті вона вже обстоювала чотири місця: для СРСР, України, Білорусії та Литви, а зрештою задовільнилася трьома (СРСР, Україна і Білорусія). Така вимога, як наголошувала делегація СРСР, зумовлена роллю та внеском трьох республік у боротьбу з нацизмом, а також конституційними змінами, згідно з якими ці радянські союзні республіки дістали широкі права у зовнішніх відносинах. І така позиція отримала підтримку союзників.

Як свідчать документи, того дня президент США Ф. Рузвельт повідомив держсекретарю Е. Стеттініусу про важливу приватну розмову з Й. Сталіним про наступне: «Піднімаючи питання надання допоміжних місць в ООН для Радянського Союзу, Сталін відчуває, що його позиція в Україні вельми непевна. Голос для України, – сказав Сталін Рузвельту – необхідний для збереження єдності СРСР. Ніхто не міг визначити розмір протиріч в Україні, адже ми у Вашингтоні, звичайно, чули про те, що Україна може відійти від Союзу РСР. Президент був свого часу обурений радянською вимогою в

Думбартон-Оксі надати голоси для кожної із 16-ти республік. І вказав, що у такому разі було б цілком логічно, як би США вимагали 48 голосів за числом штатів. Однак тепер, зважаючи на географію й населення, він не думає, що російські вимоги допоміжних голосів для України і Білорусії є нераціональними» [14, арк. 57].

Не викликав великих суперечок принцип військової окупації Німеччини. За пропозицією Черчілля Сталін 5 лютого на засіданні у Лівадійському палаці погодився на виділення французької зони за рахунок англійських і американської окупаційних зон. Натомість питання про майбутнє Німеччини, про її можливе розчленування, щодо якого існували розбіжності між Ф. Рузвельтом і У. Черчіллем, було відтерміновано на розгляд спеціальної комісії.

Заперечуючи твердження прихильників думки, що союзники поступалися радянському лідеру через певну неузгодженість та гри останнього на їх протиріччях, слід взяти до уваги наступне. Кожна сторона вбачала свої інтереси та вела пошук вирішення спільних проблем. Водночас кожна держава вимушена була зважати на силу своїх партнерів по антигітлерівській коаліції. Саме в період Ялтинської конференції СРСР досяг піка своєї могутності, апофеозу міжнародного впливу. З формального погляду згодом (наприклад, у 1970-х рр.) Москва, що володіла величезним ядерним арсеналом і контролювала приблизно половину світу, була значно сильнішою. Однак ніколи геополітичні прагнення Кремля не ґрунтувалися на такому реально міцному фундаменті, як у лютому 1945 р. Союзники, нехай і без ентузіазму, але визнали свою залежність від Сталіна і його моральне право, зароблене кров'ю мільйонів радянських людей, на участь у глобальному розподілі сфер впливу. Такого в подальшому більше не траплялося в повоєнній історії. На всіх міжнародних форумах повоєнних десятиліть і навіть на Хельсінкській зустрічі глав держав і урядів НБСЄ 1975 р. СРСР виходив лише із завдань збереження і унормування повоєнного облаштування європейського континенту.

Але не слід і перебільшувати переговорні досягнення Радянського Союзу. Скажімо, Кремль не досяг встановлення свого, якщо не контролю, то хоча б потужного впливу на стратегічно важливі для Москви протоки Босфор і Дарданелли, закріпити свою присутність у даному регіоні. Адже ще з обговорень на Тегеранській конференції Й. Сталін, заперечуючи пропозиції У. Черчілля стосовно різних конфігурацій державоутворень на Балканах та в Дунайському регіоні, однозначно оцінював їх як нераціональні. Натомість виявляв інтерес відносно Середземного моря і проток. Тоді володар Кремля говорив про перегляд Севрського договору з Туреччиною. Мова йшла про повернення Карса і Ардагана, отриманих Росією за Берлінським трактатом 1878 р. та окупованих Туреччиною у 1918 р. Московське керівництво, ставлячи питання щодо перегляду міжнародної конвенції в Монтре 1936 р. стосовно проток, вимушене було погодитися у Ялті на відтермінування цих остаточних

рішень до наступної конференції переможців. Також це стосувалося низки питань повоєнної Німеччини, майбутніх остаточних кордонів (західних) Польщі та й деяких інших країн. Щодо вразливих проблем формування урядів звільнених від окупації країн приймалися доволі розмиті рішення щодо їх демократичних засад. Власне, у всіх лідерів Великої трійки були свої уявлення про демократичні засади і вони розуміли вимушеність узгоджувати майбутній світоустрій із представниками ідеологічно відмінних принципів.

Водночас, слід брати до уваги, що провідне міжнародне становище СРСР на завершальному етапі Другої світової війни у Європі було досягнуто ціною величезних утрат та надзусиль усього суспільства Радянського Союзу. З воєнно-стратегічними реаліями початку 1945 р. неможливо було не рахуватися союзникам, навіть, таким як Велика Британія та США. Адже гітлерівська Німеччина прагнула відчутно потіснити союзницькі війська на початку січня 1945 р. Натомість вже до лютого 1945 р., фактично за тиждень до початку конференції у Ялті, радянські війська були найближче від Берліна. З таким переконливим перебігом подій доводилося рахуватися учасникам міжнародних переговорів. Саме радянський уряд мав законне право претендувати на зростаючу роль у житті світового співтовариства. Безперечно, на Радянський Союз тоді працював відповідний авторитет держави, яка вносила левову частку у повний розгром ворога.

Аналізуючи тогочасне міжнародне становище і умови виходу України на світову арену, варто враховувати наступне. Загалом у площині інтересів радянського керівництва, його міжнародної політики, знаходився вихід України та Білорусії як суб'єктів на міжнародну арену. Звісно, за баченням Й. Сталіна, розширення прав союзних республік у сфері міжнародних відносин мало значно збільшити вплив та вагу СРСР у світовій політиці. Тим самим, боротьба за голоси в ООН, за наступні можливості впливу у цій міжнародній організації, стала вельми дієвою спонкуою та мотиваційним чинником прихильності союзного керівництва до відновлення прав України на зовнішньополітичне представництво. Водночас, це було і визнанням реальної ваги та значення внеску наших народів у розгром ненависних загарбників, агресорів, які розпочали війну. Також слід мати на увазі й те, що перед Москвою стояло завдання нейтралізувати, або мінімізувати національно-визвольний рух, зокрема українських сил, що мав вплив у західних регіонах та підтримку з боку діаспори. Сталін розумів усі ризики і небезпеки для Москви, які виходили із зростаючого національного самоусвідомлення в Україні. Тому стратегічною метою володаря Кремля стало забезпечення інституційних засад для успішного ведення зовнішньої політики на українському напрямі.

Наближення перемоги у Другій світовій війні, ставило на порядок денний врегулювання територіальних проблем та кордонів держав. За таких умов, з метою показати більш переконливіше для світової громадськості територіальні надбання СРСР не в якості анексій, а виключно «возз'єднань», сталінське

керівництво проводило відповідну лінію і подавало все можливе саме так. За оцінкою Москви, ліпше було мати реальних суверенних суб'єктів цих «возз'єднань» – Білоруську та Українську РСР, чії етнічні землі певний час перебували у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини. За таких умов сам же Радянський Союз, до якого власне приєднувалися ці території, нібито відходив на другий план.

Закиди західних союзників по антигітлерівській коаліції, особливо США на попередніх зустрічах, щодо відсутності правової основи виходу на зовнішньополітичну арену радянських республік, були враховані Кремлем. Радянське керівництво вирішило надати союзним республікам відповідних ознак незалежності. Так, 27 січня 1944 р. відбувся пленум правлячої тоді ВКП(б), який розглянув пропозиції РНК СРСР щодо розширення прав союзних республік у галузі оборони та зовнішніх зносин і схвалив їх для внесення на сесію Верховної Ради СРСР [15, с. 107]. Варто зазначити, що проведення партійного форуму було доволі неординарною подією, це був єдиний пленум за всі роки тогочасної війни. А 1 лютого 1944 р. X сесія Верховної Ради СРСР прийняла два закони: «Про створення воєнних формувань союзних республік і перетворення у зв'язку з цим Народного Комісаріату Оборони із всесоюзного на союзно-республіканський Народний Комісаріат» та «Про надання союзним республікам повноважень у сфері зовнішніх зносин і перетворення у зв'язку з цим Народного Комісаріату закордонних справ із всесоюзного у союзно-республіканський Народний Комісаріат». Тим самим було підтверджено міжнародно-правову суб'єктність республік, що стало юридичною підставою для їх безпосередньої участі в міжнародному житті. На підставі рішень Верховної Ради СРСР відповідні доповнення були внесені до статей 14, 18, 60 Конституції СРСР і протягом короткого часу відповідні конституційно-правові зміни були здійсненні у союзних республіках.

Нове законодавство надавало можливість союзним республікам встановлювати безпосередні відносини з іноземними державами і укладати з ними угоди. Іншою важливою складовою цих змін стало те, що нові закони покликані були сприяти зміцненню оборонної могутності СРСР, її республік та розширенню міжнародних зв'язків і зміцненню співробітництва суб'єктів союзної держави з іноземними державами [16, с. 435-436].

Тобто виходу на міжнародну арену України передували свідомі політико-правові кроки Москви та Києва. Вже 5 лютого 1944 р. питання про утворення НКЗС України було розглянуто на засіданні найвищого органу республіканської компартії – політбюро, а 4 березня 1944 р. Верховна Рада Української РСР прийняла Закон «Про утворення Народного Комісаріату закордонних справ УРСР» (з 1946 р. – Міністерство закордонних справ). Відповідні зміни було внесено до статей 15, 19, 30, 43, 45 і 48 Конституції УРСР. Тим самим республіка мала «право вступати в безпосередні зносини з іноземними державами, укладати з ними угоди і обмінюватися

дипломатичними та консульськими представниками» (ст. 15-б Конституції УРСР). На посаду керівника НКЗС УРСР був призначений О. Корнійчук – знаний український радянський письменник і відомий політичний діяч, який з 1943 р. був одним із заступників наркома закордонних справ СРСР В. Молотова.

У структурі НКЗС УРСР передбачалося створення десяти відділів. Один із них мав опікуватися роботою із сусідніми державами – Польщею, Румунією, Чехословаччиною; другий – США і Великою Британією; третій – з країнами гітлерівської коаліції – Болгарією, Югославією, Угорщиною, Грецією і Туреччиною; четвертий – з Німеччиною, зокрема мав готувати матеріали до міжнародних конференцій. Планувалося створити також протокольний, правовий, консульський та інші структурні підрозділи. Загальний штат співробітників мав становити 75 осіб. Уже влітку 1944 р. чисельність зовнішньополітичного комісаріату тогочасної Української РСР складала 40 працівників, які виконували відповідні доручення союзного НКЗС та уряду республіки. Співробітники новоствореного відомства готували історичні довідки щодо українських земель та етнографічні карти розселення українців, аналітичні матеріали про становище української еміграції в США та інших країнах. О. Корнійчук був палким прихильником встановлення широких дипломатичних відносин України.

Проте у липні 1944 р., за прямою вказівкою Й. Сталіна, О. Корнійчука було замінено Д. Мануїльським – доволі досвідченим більшовиком, діячем Комінтерну, який на той час обіймав посаду заступника завідувача інформаційного відділу ЦК правлячої компартії. Мануїльський як керівник НКЗС УРСР одночасно призначався і на посаду заступника голови уряду та членом політбюро республіканської компартії. Це значно підвищувало його вагу та політичний статус в Українській РСР.

Конституційні зміни 1944 р. в УРСР, безумовно, були значущими факторами, які уможливили Україні в черговий раз вийти на міжнародну арену. Переслідуючи далекоглядні плани, правителі Кремля з просуванням радянських військ на територіях української та білоруської республік, звільняючи їх від окупантів, створили 4 українських і 3 білоруських фронти. Влада враховувала патріотичне піднесення і зростаючу силу національної самосвідомості республік, які звільнялися від нацистської окупації. Водночас радянське керівництво як у Москві, так і в Києві та Мінську сприяло зростаючому призову чоловіків звільнених областей до лав Червоної армії та саме до воєнних частин українських і білоруських фронтів. Показово, що і з виходом їх на простори європейських країн, звільняючи народи від нацистської окупації, ці фронти залишали свої назви. Тим самим Москва сприяла тому, щоб світ звикав до артикулювання перемог українських та білоруських фронтів як до потужних складових переможної Червоної армії.

Варто також вказати, що народи України і Білорусії, по території яких двічі прокотилися фронти найзапекліших наступів ворогуючих сторін, брали найактивнішу участь в боротьбі з нацизмом, вони зазнали величезних втрат і зробили для розгрому нацизму більше, ніж окремі формальні члени антигітлерівської коаліції. За офіційними даними в результаті окупації Україна зазнала багатомільярдних збитків, загибелі кількох мільйонів громадян та майже 3 млн. вивезених на примусові роботи. У лавах Червоної армії представники українського народу складали щонайменше одну п'яту частину [17, с. 76-78]. Все це було враховано Великою трійкою на переговорах в Ялті.

Вказуючи на передумови створення міжнародної Організації Об'єднаних Націй слід зазначити, що 1 січня 1942 р. у Вашингтоні 26 країн прийняли Декларацію Об'єднаних Націй. Саме вона завершила оформлення тогочасної антигітлерівської коаліції. Зміцненню цього руху сприяли також Московська декларація 1943 р. міністрів закордонних справ СРСР, США, Великої Британії та Китаю; Тегеранська декларація 1943 р. глав урядів СРСР, США і Великої Британії; напрацювання конференції у Думбартон-Оксі, а також рішення Ялтинської конференції 1945 р. Дана організація покликана була втілювати у життя демократичні засади повоєнного світоустрою. Створенням такої організації особливо опікувався президент США Ф. Рузвельт.

Зазначимо, що все те позитивне, що виходило із створення ООН, було досягнуте і за безпосередньої участі України. Серед нинішніх держав колишнього СРСР лише наша країна, разом із Білорусією, стояла біля витоків вироблення основоположних документів, зокрема Статуту ООН, впливала і в подальшому відповідною мірою на розв'язання міжнародних питань. З моменту створення ООН Україна розглядала і розглядає її як дієвий інструмент збереження миру, авторитетний форум для ведення переговорів та плідних дискусій щодо широкого кола політичних і міжнародних питань, як засіб формування належного міжнародного клімату для співробітництва держав світової спільноти.

Уряд Української РСР (як і Білоруської РСР), згідно з досягнутими у Ялті домовленостями, 26 квітня 1945 р. звернувся офіційно до конференції Об'єднаних націй у Сан-Франциско із заявою про своє бажання приєднатися до загальної Організації Безпеки у якості однієї із держав-засновниць. Країни, що брали участь у другому пленарному засіданні конференції від 27 квітня 1945 р. одноголосно прийняли відповідну резолюцію «про включення Української РСР і Білоруської РСР до складу первісних членів Міжнародної Організації» [18, с. 90].

Українська делегація на чолі з Народним комісаром закордонних справ УРСР Д. Мануйльським 6 травня 1945 р. прибула до Сан-Франциско. До складу української делегації увійшли провідні вчені – віце-президент АН УРСР академік О. Палладін, ректор Київського університету професор В. Бондарчук, директор Інституту історії АН УРСР професор М. Петровський та ін. Делегація

УРСР взяла найактивнішу участь у створенні ООН. Д. Мануїльський очолив Комісію Першого комітету конференції, що підготувала текст преамбули та першого розділу Статуту (Хартії) «Цілі і принципи». О. Палладін взяв участь у роботі комітету, що розглядав питання членства держав в ООН. В. Бондарчук і М. Петровський стали членами комітетів, які визначали повноваження Генеральної Асамблеї та Економічної і Соціальної Ради.

Кількість держав-членів ООН під час заснування організації складала 50 країн. Україна була серед перших підписантів Хартії ООН 25 червня 1945 р. і ратифікувала її вже 28 серпня, а з 24 жовтня 1945 р. вона стала чинною для УРСР. Україна тим самим увійшла до групи держав-засновниць ООН. Нині членами цієї авторитетної міжнародної організації є близько 200 держав.

Зазначимо, що набуття правосуб'єктності УРСР мала доволі позитивний резонанс у міжнародних колах. Упродовж 1945-1948 рр. Україну відвідали Президент Чехословацької Республіки Е. Бенеш з делегацією, голова Ради Міністрів Югославії маршал Й. Броз-Тіто, польська урядова делегація на чолі з прем'єр-міністром, делегація депутатів Законодавчих Національних Зборів Чехословацької Республіки, делегація представників Республіканської партії США, делегація депутатів Великих Народних Зборів Болгарії, Президент Угорщини Т. Золтан та угорська урядова делегація тощо [19, с. 86-87].

Зміцнювала свої позиції УРСР і в ООН. У 1946 р. Д. Мануїльського було обрано головою Політичного Комітету Генеральної Асамблеї. Тоді ж Україна стала на три роки членом Економічної і Соціальної ради, а в 1948-1949 рр. непостійним членом Ради Безпеки ООН. Підкреслю, що Українська РСР упродовж всіх наступних років була активним членом ООН, вона брала активну участь у роботі її різних формувань та міжнародних організацій. Члени делегації УРСР працювали у таких комісіях Генасамблеї: з атомної енергії, контролю озброєнь (у 1949 р. – голова українець), бюджетній, у підкомісії з контролю виробництва атомної енергії. Українські делегати працювали у комітетах Економічної і Соціальної Ради: статистичному, народонаселення, прав людини; УРСР була членом виконавчого бюро Фонду ООН з допомоги дітям. Україна в 1945 р. стала членом Міжнародного суду, в 1946 р. – Всесвітньої організації охорони здоров'я, в 1947 р. – Всесвітнього поштового союзу, в 1948 р. – Всесвітньої метеорологічної організації, в 1954 р. – Міжнародної організації праці (МОП) і ЮНЕСКО, в 1956 р. – Європейської економічної комісії, в 1957 р. – членом МАГАТЕ. Українські дипломати в 1950-х рр. працювали у 16 міжнародних організаціях, підписали понад 60 мирних угод та конвенцій [20].

До визначних змін геополітичного характеру належить й те, що після закінчення Другої світової війни переважна більшість українських земель опинилася у складі однієї держави – УРСР. Згідно рішень в Ялті, державний кордон Польщі на Сході проводився по «лінії Керзона». Фактично це означало визнання принципу етнічного кордону між Польщею та Україною, суттєво

зміцнювало стратегічні позиції СРСР у Східній Європі. Для Західної України це означало остаточне входження до складу УРСР.

Після визволення польських земель від німецьких окупантів у м. Любліні було створено польський просоціалістичний уряд. 9 вересня 1944 р. уряди УРСР і Польщі підписали угоду про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території України. Як відомо, процес евакуації народів мав неоднозначний характер. Згідно уточнень у подальшому радянсько-польського кордону, його договірного унормування 16 серпня 1945 р. та договору щодо обміну ділянками державних територій між СРСР і Польщею від 15 лютого 1951 р. СРСР передав Польщі території загальною площею 480 кв. км. Поза межами України залишилися Холмщина, Надсяння, Підляшшя, Лемківщина, де мешкало понад 700 тис. українців [21].

Після війни Румунія визнала право УРСР на Північну Буковину, Хотинщину і Західне Причорномор'я, що було закріплено Паризьким мирним договором 1947 р. У відповідності до Договору лінія радянсько-румунського державного кордону визначалася спеціальним протоколом від 1949 р., а також кордони уточнювалися домовленостями між Союзом РСР та Румунією щодо режиму державного кордону 1949 та 1961 рр. [22, с. 379-380].

Вирішеною стала і доля Закарпаття. Зі звільненням наприкінці жовтня 1944 р. Червоною армією цього краю, вже 26 листопада з'їзд народних комітетів в Мукачевому ухвалив Маніфест про вихід зі складу Чехословаччини, заснування державного утворення Закарпатської України і возз'єднання її з УРСР у складі СРСР. У березні 1945 р. між чехословацьким президентом Е. Бенешем та еміграційним урядом, який перебував у Москві, була узгоджена програма Національного фронту Чехословаччини, якою передбачалося вирішення питання про Закарпатську Україну відповідно до волевиявлення її населення. 29 червня 1945 р. у Москві був підписаний радянсько-чехословацький договір щодо включення Закарпатської України до складу УРСР. Договором передбачалося можливість оптації, тобто набуття громадянства, якого забажають мешканці краю до 1 січня 1946 р. з подальшим переселенням українців в Україну, а чехів і словаків – до Чехословаччини. Цим скористалися близько 10 тис. осіб з обох сторін. Зауважимо, що представники Закарпаття в переговорах у Москві участі не брали, але був представник уряду УРСР. У листопаді того ж року Договір ратифікували Національні збори Чехословацької республіки та Президія Верховної Ради СРСР, а 22 січня 1946 р. утворюється Закарпатська область з центром у м. Ужгороді і з 25 січня на її території набуло чинності законодавство Української РСР [23, с. 383].

Поряд із нею до числа західних областей входять: Волинська, Дрогобицька (1959 р. об'єднана з Львівською), Львівська, Рівненська, Тернопільська, Станіславська (1962 р. перейменована на Івано-Франківську), Чернівецька, Ізмаїльська (1954 р. увійшла до складу Одеської області). Таким чином, після

завершення Другої світової війни територія України зросла більш ніж на 58 тис. кв. км.

Наголосимо, що вихід України суб'єктом на міжнародну арену постав для неї новим геополітичним виміром. Молода українська дипломатія на міжнародних форумах здебільшого виявляла себе досить активно. У липні 1946 р. українська делегація бере участь у Паризькій мирній конференції, у лютому 1947 р. заключає мирні договори з Італією, Румунією, Угорщиною, Болгарією та Фінляндією як одна із «союзних держав». В 1948 р. під час Дунайської конференції, що розглядала права судноплавства по Дунаю, українська делегація теж проявила активність: підтримавши позицію делегації СРСР, вона виступила за скасування Конвенції 1921 р., що забезпечувала привілеї у цьому регіоні не дунайським державам: США, Англії та Франції. У якості придунайської країни УРСР підписала 18 серпня 1948 р. Конвенцію про режим судноплавства по Дунаю. Але український представник не входив до Міжнародної Дунайської комісії, УРСР делегувала ці повноваження Союзу РСР [24, с. 258-259; 424-425].

Варто вказати, що навіть у розпалі холодної війни Україна виявляла максимально можливу дипломатичну активність. Так, у повоєнний час дипломати УРСР були представлені у Всесвітній Раді Миру. У вересні 1951 р. пройшла перша Українська республіканська конференція миру. Україна підтримала прохання щодо вступу до ООН таких країн як Цейлон та Лаос. Активізації участі в діяльності міжнародної організації сприяло відкриття у 1958 р. Постійного представництва УРСР, акредитованого при ООН. У 1961 р. відомого українського юриста В. Корецького було обрано на 9 років суддею Міжнародного Суду в Гаазі. Щоправда він проходив по квоті від СРСР. XIII сесія Генасамблеї схвалює пропозицію УРСР щодо проведення Міжнародного року охорони здоров'я і медичних досліджень, на XVII сесії – резолюцію щодо дотримання прав і основних свобод людини, на XX сесії – про ліквідацію неписьменності.

Певно, є всі підстави однозначно стверджувати наступне. Незважаючи на обмеженість можливостей України діяти потужно на міжнародній арені, діяльність її зовнішньополітичного відомства, дипломатичних представництв у міжнародних організаціях виходила далеко за суто «церемоніальні» чи «декоративні» функції. Українська РСР, посівши відповідне місце у багатьох міжнародних організаціях, проводила активну, наполегливу політику щодо захисту прав людини, роззброєння, збереження миру тощо. Так, лише у 1950-х рр. нею було зроблено 22 поправки і пропозиції, у 1960-70-х рр. понад 220 пропозицій, поправок, проектів резолюцій, що вносилися її представниками.

Делегації УРСР на сесіях Генеральної Асамблеї ООН здебільшого очолювали міністри закордонних справ або їх заступники. Проте й інші політичні діячі та керівники високого рангу очолювали українські делегації: на

XV сесії – перший секретар ЦК КПУ М. Підгорний; у 1965 р. на XX сесії – заступник Голови Ради Міністрів УРСР П. Тронько; у 1967 р. на надзвичайній сесії – тогочасний Голова українського уряду В. Щербицький та ін.

Беззаперечним прикладом авторитету та відповідного впливу в цей період України в ООН була робота вітчизняної делегації на XX сесії Генеральної Асамблеї на чолі із заступником Голови Ради Міністрів УРСР П. Троньком у 1965 р. [25]. Саме тоді Глава української делегації П. Тронько (в подальшому академік НАН України, Герой України) 7 жовтня на денному пленарному засіданні Генасамблеї цієї міжнародної організації виступив з яскравою промовою «Обов'язок ООН – зміцнювати мир!» Він рішуче засудив агресорів, порушення ними суверенних прав тих чи тих країн, закликав ООН унеможливити втручання у внутрішні справи держав, забезпечити захист їх незалежності і суверенітету, добиватися здійснення загального і повного роззброєння, а також таких важливих часткових заходів, як заборона ядерної і термоядерної зброї, створення зон, вільних від ядерної зброї, ліквідації воєнних баз на чужих територіях і виведення з них іноземних військ.

Демонстрацією поваги та оцінки діяльності делегації УРСР на XX сесії Генеральної Асамблеї став влаштований на її честь Генеральним секретарем ООН У. Таном прийом 24 листопада 1965 р. На прийомі були присутні Глава делегації України, заступник Голови Ради Міністрів УРСР П. Тронько, постійний представник Української РСР при ООН С. Шевченко, члени української делегації, а також заступники генерального секретаря ООН С. Нарасіман, Н. Нестеренко, І. Носек відповідальні співробітники секретаріату ООН.

Наголосимо, що із прийнятих багатьох резолюцій й підсумкових документів трьохмісячної роботи цього форуму стала Декларація про недопустимість втручання у внутрішні справи держав, захист їх незалежності і суверенітету. Ця Декларація, а також рішення про підготовку і скликання всесвітньої конференції щодо роззброєння та директиви щодо розробки міжнародного договору про нерозповсюдження ядерної зброї, були прийняті за ініціативи вітчизняної делегації на XX сесії Генеральної Асамблеї ООН. Це був реальний внесок України у вирішення злободенних тогочасних проблем. І вони не втратили своєї актуальності й нині [25, с. 77-78].

Нерідко артикулюється твердження про те, що Україна за радянських часів не була суверенною, тому її участь в роботі ООН із самого початку мала формальний характер. Проте це твердження є одностороннім, воно не враховує всю повноту перебігу подій та впливу на них участі України. Як складова частина СРСР Українська РСР делегувала, як відомо з практики й інших федеративних держав, частину своїх повноважень, включаючи й сферу міжнародних зносин, союзному центру. Тому цілком природнім було те, що вітчизняна українська дипломатія спиралася на відповідні установки єдиної правлячої в тогочасній державі компартії й керувалася ними, зокрема у своїй

діяльності в ООН. В силу цього Україна в ООН, як і Білорусія, дотримувалася позиції з того чи того питання, визначеної союзним центром. Вплив Кремля, звичайно ж обмежував самостійність української дипломатії у прийнятті рішень. Однак основна мета, якій була підпорядкована діяльність України в ООН, цілком відповідала Статутіві цієї міжнародної організації, головним покликанням якої є збереження миру. Україна тим самим з самого початку і впродовж подальшого розвитку ООН неодноразово дієво демонструвала свою підтримку зусиллям, спрямованим на підвищення ролі ООН у зміцненні міжнародної безпеки та розвитку співробітництва.

Варто також взяти до уваги й той факт, що ООН – найавторитетніша міжнародна організація, протягом всього періоду входження України до СРСР, була практично тим форумом, що уможлиблював її позиціонування у світі як держави. Більше того, для України її діяльність в ООН, участь у багатосторонній дипломатії часів повоєнного протистояння була реальним шляхом ствердження своєї міжнародної правосуб'єктності.

Водночас не слід забувати й те, що з огляду на становище України як чинника республіканського у союзній державі, вона не могла проводити повністю самостійну зовнішню політику. На всіх заходах та всій міжнародній діяльності УРСР рельєфно відбивалося її становище у якості потужного допоміжного інструменту по здійсненню зовнішньополітичних устремлінь союзного московського центру. Але це не означає, що все було виключно негативним чи те, що Київ не скористався повною мірою новими можливостями.

УРСР повністю підтримувала позицію СРСР та інших провідних держав світу в боротьбі за мир і роззброєння на планеті. Україна ратифікувала Договір про заборону розміщення на дні морів і океанів будь-якої зброї (1971 р.). Одним із питань, що вирішувалося на світовому рівні, було питання про принцип незастосування сили (1972 р.), до якого приєдналася й Україна в 1976 р. Чимало питань стосувалося заборони хімічної і бактеріологічної зброї. У 1985 р. УРСР запропонувала скликати міжнародну конференцію про мирне освоєння Космосу: «за» висловились 151 делегація, «проти» – представники США і Гренади. Коли у 1986 р. весь світ приголомшила трагедія Чорнобиля, то тогорічна 41 сесія ООН була присвячена саме подоланню наслідків Чорнобильської катастрофи. Міжнародне співтовариство і в подальшому не залишилося байдужим до цієї проблематики: на 45-й сесії ООН (1990 р.) 126 країн прийняли резолюцію про міжнародне співробітництво з подолання наслідків Чорнобильської аварії.

Однак, навіть за всіх застережень щодо того зовнішньополітичного представництва інтересів України на континенті та в світі, сам факт виходу України на міжнародну арену мав суттєве значення. Вступ України до ООН, участь її делегації у формуванні засад роботи цього авторитетного міжнародного форуму, а також наступна активна діяльність мали величезне

значення. Слід особливо підкреслити, що Україна ще в радянські часи досягла високого визнання світової спільноти. Так, протягом 1948-1949 рр. вона була в якості непостійного члена обраною до складу головного органу ООН – Ради Безпеки. Другий раз УРСР обиралася непостійним членом Ради Безпеки ООН у 1984-1985 рр. Про це варто наголошувати нині, з огляду і на пізніше досягнутий суверенний статус та подальше утвердження в колі світової співдружності держав і народів.

Весь повоєнний перебіг подій мав виразно позитивні виміри, Україна вийшла на міжнародну арену, вона стала співзасновницею ООН, інших міжнародних організацій. Хоч розширення прав України у сфері міжнародних відносин мало й відчутно обмежений характер, водночас це був відповідний прорив на міжнародній арені. Навіть обмежена подальша участь у міжнародних справах сприяла зростанню авторитету України та успішному входженню її у світову спільноту вже на етапі державного поступу.

А в добу незалежного сходження вже протореною дорогою попередніх років пройшла Україна. Наша держава у 2000-2001 рр. посідала місце одного із непостійних членів Ради Безпеки ООН. А в 1997 р. уперше в історії України наш представник, – тогочасний Міністр закордонних справ Г. Удовенко, – отримав унікальний привілей очолити найбільший представницький міжнародний форум – Генеральну Асамблею ООН [26, с. 593-594]. У 2015 р. Україна в четверте була обрана на два наступні роки непостійним членом Ради Безпеки ООН. Це красномовне підтвердження зростання авторитету України та визнання її всім міжнародним співтовариством.

Як добре зрозуміло нині, історичне значення Ялтинської конференції переосмислюється. Його розглядають не лише з огляду на конкретний перебіг подій на континенті. У глобальному вимірі саме конференція в Ялті Великої трійки поставила крапку в ряді міжнародних подібного роду форумів: Відень – 1815 р., Берлін – 1878 р., Версаль – 1919 р., на яких великі держави в дусі класичної геополітики спільно виробляли принципи загального облаштування світоустрою. Наскільки б цинічною не здавалася ситуація, при якій три лідери холоднокрівно перекроювали географічну карту, вирішуючи долі країн і народів, саме так у новий час і визначалися шляхи розвитку Європи, та й усього світу. У сучасну історичну добу такий підхід постає анахронізмом, він не враховує глобальних геополітичних зрушень XX-XXI ст. на європейському континенті і в світі. Узгоджена конфігурація сфер впливу кінця війни, проіснувавши не одне десятиліття, канула в літа. Реалізм сучасних міжнародних відносин має виходити із нинішньої конфігурації взаємовідносин і сфер впливу у світі та більш повного врахування соціально-економічного і національного самовизначення держав і народів континенту.

Нинішній світоустрій нестабільний і малопередбачуваний. Швидше за все він взагалі є лише перехідною стадією до іншої, нової фази глобального розвитку. 70-річчя Ялтинської конференції, так само як і відповідний ювілей

перемоги союзників у Другій світовій війні, постають доброю спонукою й імперативною вимогою часу щодо об'єднання зусиль світового співтовариства для вироблення прийнятних, більш демократичних та більш виважених засад світоустрою.

Таким чином, для України Ялтинська конференція держав Великої трійки мала беззаперечно позитивні міжнародно-правові наслідки. По-перше, українські етнічні території найбільш повно були об'єднані у квазі-державне утворення, яким поставала Українська РСР. За підсумками повоєнного територіально-державного облаштування, яке окреслювалося і в Ялті, Україна відчутно зміцнила власну потужність, що уможливило її більш повне геополітичне позиціонування за досягнення державного статусу.

По-друге, Українська РСР стала однією із держав-засновниць ООН, отримала можливість реалізовувати свою міжнародну правосуб'єктність, хоч і з відповідними застереженнями. Навіть обмежена подальша активна участь у міжнародних справах сприяла зростанню авторитету України та успішному сприйняттю її світовою спільнотою.

По-третє, набутий міжнародно-правовий статус УРСР став вагомим інституційним актом, який не лише мав формальне, але і важливе політичне значення, підтверджував її політичний престиж. Протягом 1917-1921 рр. Українську державу визнали лише 25 держав, зокрема 19 дало їй у різний час повне і остаточне визнання (де юре). Але тоді наша держава практично не входила до міжнародних організацій (лише короткий час у 1918 р. була членом Міжнародної комісії у справах судноплавства на Чорному морі), з 1945 р. УРСР стала співзасновницею ООН і розвивала відповідну діяльність у низці міжнародних організацій.

Четверте, у роки Другої світової війни Україна не була окремою воюючою стороною, проте радянська дипломатія забезпечила їй статус «союзної держави». У даній якості Українська РСР взяла участь у паризьких мирних договорах 1946-1947 рр., ствердила свою міжнародну правосуб'єктність.

По-п'яте, у історичній перспективі все це сприяло відчутно швидкому міжнародному визнанню незалежної України. Скажімо, Австрія, встановлюючи міждержавні відносини, не формалізувала дипломатичне визнання України, оскільки вважала, що факт її членства в ООН і низці міжнародних спеціалізованих організацій свідчить про визнання України з боку світового співтовариства. Натомість, іншим країнам пострадянського простору потрібно було проходити процедуру набуття членства в ООН у якості нових акторів міжнародних відносин.

Нині Україна як суверена держава спроможна і, як спадкоємниця Ялтинських домовленостей, покликана стати у низці держав-лідерів, які обстоюють серед світового співтовариства імперативну необхідність формування виважених, демократичних і більш реалістичних засад світоустрою. Здобувши суверенний статус сучасна Україна у своїй діяльності

на міжнародній арені, в ООН зокрема, виявляє і принципово нові риси та можливості, що виходять із врахування національних інтересів та змін у міжнародному становищі сучасного світу, більш конструктивних підходах до вирішення актуальних міжнародних проблем. Як і під час становлення ООН та України на міжнародній арені, офіційний Київ нині демонструє свою однозначну прихильність вирішення спільних міжнародних проблем мирно й шляхом діалогу. Це стосується і твердої позиції України мирним шляхом вирішити проблеми протистояння на Донбасі, приборкання російської агресії та повернення анексованого Росією Криму. Розв'язання даного кола проблем спроможне унормувати нову конфігурацію світоустрою, яка більш повно відповідала б розвитку міжнародних відносин в Європі і світі.

Список використаних джерел та літератури

1. Foreign Relations of the United States. Diplomatic Papers: The Conferences at Malta and Yalta, 1945. – Washington D.C.: GPO, 1955. – 981 p.; Gilbert M. Winston S. Churchill: Never Despair. 1945-1965 / M. Gilbert. – London, Hillsdale College Press, 1988. – 1468 p.; Roszkowski W. The shadow of Yalta: a report / W. Roszkowski. – Warsaw: Warsaw Rising Museum, 2005. – 109 p.; Сборник действующих договоров, соглашений и конвенций, заключенных СССР с иностранными государствами. – Вып. 11. – М.: Гос. изд-во полит. лит-ры, 1955; Тегеран-Ялта-Потсдам: Сборник документов. – М.: Издательство «Международные отношения», 1967. – 416 с.; Крымская конференция руководителей трех союзных держав – СССР, США и Великобритании (4-11 февраля 1945 г.): Сборник документов. – М.: Изд-во полит. лит-ры, 1979; Переписка Председателя Совета Министров СССР с президентами США и премьер-министрами Великобритании во время Великой Отечественной войны (1941-1945 гг.). – М.: Изд-во полит. лит-ры, 1989; Черчилль У. Вторая мировая война. Кольцо сжимается / У. Черчилль. – Т. 5. – М.: Воениздат, 1991. – 702 с.; Юрченко С.В. На пути к мировому лидерству: геостратегия США 1941-1963 гг. / С.В. Юрченко. – Севастополь: Флот України, 2000. – 295 с.
2. Meissner B. Die Sowjetunion und Deutschland von Jalta bis zur Wiedervereinigung: ausgewählte Beiträge / B. Meissner. – Köln: Wiss. u. Pol., 1995 – 206 s.; Lencznarowicz J. Jalta: w kregu mitów założycielskich polskiej emigracji politycznej 1944-1956 / J. Lencznarowicz. – Kraków: Księgarnia Akademicka, 2009. – 447 p.; Волков Ф.Д. Тайное становится явным / Ф.Д. Волков. – М.: Издательство политической литературы, 1989. – 368 с.; Вторая мировая война: два взгляда. – М.: Мысль, 1995. – 556 с.; Громыко А.А. Памятное / А.А. Громыко. – М.: Политиздат, 1990. – 560 с.+512 с.; Израэлян В.Л. Дипломатия в годы войны (1941-1945) / В.Л. Израэлян. – М.: Изд. «Междунар.отн.», 1985. – 477 с.; История дипломатии. – Т. IV: Дипломатия в годы Второй мировой войны. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1975. – 756 с.; Крымская и Потсдамская конференции руководителей трех Великих держав: сборник документов // «Международная жизнь» – № 6-8. – 1965.; От «Барбароссы» до «Терминала». Взгляд с Запада. – М.: Политиздат, 1988. – 462 с.; Проэктор Д.М. Фашизм: путь агрессии и гибели / Д.М. Проэктор. – М.: «Наука», 1989. – 544 с.; От Мюнхена до Токийского залива. Взгляд с Запада. – М.: Политиздат, 1992. – 448 с.; Самсонов А.М. Вторая мировая война. 1939-1945 / А.М. Самсонов. – М.: «Наука», 1990. – 637 с.; Советский фактор в Восточной Европе. 1944-1953 гг.: Документы. – Т. 1.: 1944-1948 гг. – М.: РОССПЭН, 1999. – 687 с.; Секреты польской политики. Сборник документов (1935-1945). – М.: тип. СВР России, 2009. – 383 с.; Уткин А.И. Мировая «холодная война» / А.И. Уткин. – М.: Эксмо, Алгоритм, 2005. – 736 с.; Юрченко С.В. «Большая тройка» и другие официальные лица. Крымская конференция 1945 г. в портретах ее участников / С.В. Юрченко. – Симферополь: Мир, 1999. – 148 с.

3. Васильєва-Чекаленко Л.Д. Україна в міжнародних відносинах (1944-1996): навч. посібник / Л.Д. Васильєва-Чекаленко. – К.: Освіта, 1998. – 176 с.; Віднянський С.В., Мартинов А.Ю. Україна в Організації Об'єднаних Націй: 60 років участі у розв'язанні найважливіших міжнародних проблем / С.В. Віднянський, А.Ю. Мартинов. – К.: Генеза, 2006. – 240 с.; Киссинджер Г. Дипломатія / Г. Киссинджер. – М.: Ладомир, 1997. – 848 с.; Кудряченко А.І. Геополітика: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / А.І. Кудряченко [та ін.]. – К.: МАУП, 2004. – 293 с.; Мальков В.Л. Путь к имперству (Америка в первой половине XX в.) / В.Л. Мальков. – М: Изд. «Наука», 2004. – 604 с.; Печатнов В.О. Сталин, Рузвельт, Трумэн. СССР и США в 1940-х годах / В.О. Печатнов. – М.: Пера-Книжный клуб, 2006. – 750 с.; Черчилль У. Вторая мировая война / У. Черчилль. – Т. 5. – М.: Воениздат, 1991. – 705 с.; Нарочницкая Н. Ялта-45. Начертания нового мира / Н. Нарочницкая. – М.: Вече, 2010. – 288 с.; Ялтинская (Крымская) конференция лидеров СССР, Великобритании и США – 1945: Взгляд 60 лет спустя: материалы «круглого стола». – М.: ДА МИД России, 2004. – 139 с.
4. Василенко В.А. Правові аспекти участі УРСР у міжнародних відносинах / В.А. Василенко. – К.: Політвидав України, 1984. – 207 с.; Віднянський С.В., Мартинов А.Ю. Зовнішня політика України як предмет історичного аналізу: концептуальні підходи та перспективи / С.В. Віднянський, А.Ю. Мартинов // Укр. іст. журн. – 2001. – № 4. – С. 41-57.; Коваль М.В. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939-1945 рр.) / М.В. Коваль. – К.: Альтернативи, 1999. – 336 с.; Кудряченко А.І. Українська історіографія Ялтинської (Кримської) конференції 1945 р. / А.І. Кудряченко // Матеріали міжнародної конференції «Ливадійський дворець-музей в культурному, науковому і туристичному просторі України». – Симферополь: АнтикВА, 2011; Кудряченко А.І. Ялтинська конференція 1945 року: погляд через десятиліття / А.І. Кудряченко // Пам'ять століть. – 2005. – № 5 – С. 53-65; Лещенко Л.О. Україна на міжнародній арені (1945-1949) / Л.О. Лещенко. – К.: Наукова думка, 1969. – 241 с.; Солошенко В.В. Ялтинська конференція та її історичне значення; Юрченко С.В. Ялта-1945 як опыт глобального видення будущего; Шамрин О.А. Крымская конференция 1945 года в современной историографии Украины и России // «Ялтинская система» и современный мировой порядок: проблемы глобальной и региональной безопасности. – Симферополь: АнтикВА, 2010. – 387 с.; Чекаленко Л.Д., Федуняк С.Г. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): підручник / Л.Д. Чекаленко, С.Г. Федуняк. – К.: Персонал, 2010. – 464 с.; Юрченко С.В. Ялтинская конференция 1945 года: хроника создания нового мира / С.В. Юрченко. – Симферополь: ИД «Крым», 2005. – 340 с.
5. Общественная дипломатия, неправительственные организации и эволюция международных отношений в XX-XXI веках // Матеріали міжнародної наукової конференції (Ливадійський дворець-музей, Ялта, 15-17 лютого 2007 г.). – Симферополь: АнтикВА, 2008. – 216 с.; «Ялтинская система» и современный мировой порядок: проблемы глобальной и региональной безопасности // Матеріали міжнародної наукової конференції під ред. С.В. Юрченко. – Симферополь: АнтикВА, 2010. – 387 с.
6. Крымская конференция руководителей трех союзных держав // «Известия». – 1945. – № 032 (8 лютого 1945 г.), № 036 (13 лютого 1945 г.); История дипломатии. – Т. IV: Дипломатия в годы Второй мировой войны. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1975. – 756 с.
7. Солошенко В.В. Ялтинська конференція та її історичне значення / В.В. Солошенко // «Ялтинская система» и современный мировой порядок: проблемы глобальной и региональной безопасности. – Симферополь: АнтикВА, 2010. – 387 с.
8. Коммюнике о конференции руководителей трех союзных держав – Советского Союза, Соединенных Штатов Америки и Великобритании в Крыму // Тегеран-Ялта-Потсдам: Сборник документов. – М.: Издательство «Международные отношения», 1970. – 416 с.

9. Соглашение трех великих держав по вопросам Дальнего Востока // Тегеран-Ялта-Потсдам: Сборник документов. – М.: Издательство «Международные отношения», 1970. – 416 с.
10. Единство в организации мира, как и в ведении войны // Тегеран-Ялта-Потсдам: Сборник документов. – М.: Издательство «Международные отношения», 1970. – 416 с.
11. Foreign Relations of the United States. Diplomatic Papers: The Conferences at Malta and Yalta, 1945. – Washington, D.C.: GPO, 1955. – 981 p.
12. Нарочницкая Н. Ялта-45. Начертания нового мира / Н. Нарочницкая. – М.: Вече, 2010. – 288 с.
13. Кудряченко А.І. Ялтинська конференція: погляд через десятиліття / А.І. Кудряченко // Пам'ять століть. – 2005. – № 5 – С. 53-65.
14. Довідки про опублікування Держдепартаментом США документів Наради на Мальті та Ялтинській конференції 1945 р. // Історико-архівне Управління МЗС України. – ф. основний. – спр. 574.
15. Комуністична партія Радянського Союзу в резолюціях і рішеннях, з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. – Т. 6: 1941-1954 рр. – К.: Політвидав України, 1980. – 523 с.
16. Закон СРСР «Про створення військових формувань союзних республік і про перетворення у зв'язку з цим Народного Комісаріату Оборони із загальносоюзного на союзно-республіканський народний комісаріат» (1 лютого 1944 р.); Закон Української РСР «Про утворення союзно-республіканського Народного Комісаріату закордонних справ УРСР» (4 березня 1944 р.) // Хрестоматія з історії держави і права України. – Т. 2. – К.: Ін Юре, 1997. – 799 с.
17. Звернення уряду Української РСР до конференції у Сан-Франциско (26 квітня 1945 р.) // Українська РСР на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів 1944-1961 рр. – К.: Політвидав УРСР, 1963. – 576 с.
18. Про включення Української РСР і Білоруської РСР в число первісних членів Міжнародної Організації. Резолюція конференції Об'єднаних націй у Сан-Франциско, односторонньо прийнята другим пленарним засіданням конференції (27 квітня 1945 р.) // Українська РСР на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів 1944-1961 рр. – К.: Політвидав УРСР, 1963. – 576 с.
19. Чекаленко Л.Д., Федуняк С.Г. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): підручник / Л.Д. Чекаленко, С.Г. Федуняк. – К.: Персонал, 2010. – 464 с.
20. Віднянський С.В., Мартинов А.Ю. Україна в Організації Об'єднаних Націй: 60 років участі у розв'язанні найважливіших міжнародних проблем / С.В. Віднянський, А.Ю. Мартинов. – К.: Генеза, 2006. – 240 с.
21. Васильєва-Чекаленко Л.Д. Україна в міжнародних відносинах (1944-1996): навч. посібник / Л.Д. Васильєва-Чекаленко. – К.: Освіта, 1998. – 176 с.
22. Радянсько-румунський протокол про уточнення проходження лінії державного кордону 1948 // Українська дипломатична енциклопедія. – Т. 2: М-Я. – К.: Товариство «Знання» України, 2004. – 811 с.
23. Радянсько-чехословацький договір про Закарпатську Україну 1945 / Українська дипломатична енциклопедія. – Т. 2: М-Я. – К.: Товариство «Знання» України, 2004. – 811 с.
24. Мирні договори із союзниками Німеччини в Європі 1947 // Українська дипломатична енциклопедія. – Т.2: М-Я. – К.: Товариство «Знання» України, 2004. – 811 с.; Дунайська конвенція 1948 // Українська дипломатична енциклопедія. – Т. 1. – К.: Товариство «Знання» України, 2004. – 760 с.
25. Кудряченко А.І., Склярченко Є.М. Славний син України (До 90-річчя Героя України, академіка Тронька П.Т.) / А.І. Кудряченко, Є.М. Склярченко. – К. [б. в.], 2005. – 78 с.
26. Удовенко Геннадій Йосипович // Українська дипломатична енциклопедія. – Т. 2: М-Я. – К.: Товариство «Знання» України, 2004. – 811 с.

Кудряченко А.И. Ялтинская конференция государств «большой тройки» в 1945 г. и выход Украины на международную арену.

В статье проведен анализ решений Ялтинской международной конференции лидеров трех союзных держав СССР, США и Великобритании по решению ключевых вопросов завершающего этапа войны с нацистской Германией и ее сателлитами: координации военных мероприятий, создание четырех оккупационных зон на ее территории, задекларированной общей цели по безоговорочной капитуляции и принципов послевоенной демилитаризации и денацификации Германии, справедливого наказания всех военных преступников, возмещения убытков, причиненных гитлеровцами и создание Межсоюзной контрольной комиссии в Москве.

В статье рассматриваются согласованные решения о создании постоянного механизма для регулярных консультаций между тремя министрами иностранных дел союзных государств, в отношении послевоенного устройства Европы и мира, основ политики союзников на освобожденных территориях. Выясняются условия создания новой системы взаимоотношений и сфер влияния великих держав в мире. Отдельно анализируются решения союзников относительно создания ООН и включение Украины в страны-основательницы этой международной организации, а также раскрываются вопросы ее международной правосубъектности в послевоенные десятилетия.

Ключевые слова: международная конференция, великие державы, антигитлеровская коалиция, обустройство Европы и мира, безоговорочная капитуляция, ООН, Украина.

Kudryachenko A. The Yalta Conference of the “Big Three” in 1945 and Ukraine’s Appearance on the International Stage.

The article analyzes the decisions of the Yalta international conference of the leaders of the Allied States, i.e. USSR, USA and UK, aimed at solving the key issues of the final stage of war with Nazi Germany and its satellites: coordination of military activities, creation of four occupation zones on German territory, declared common goal of unconditional surrender as well as the principles of the post-war demilitarization and denazification of Germany, just punishment of war criminals, compensation for damages caused by the Nazis and creation of the inter-Alliance Control Commission in Moscow.

The article considers the agreed decisions on establishing a permanent mechanism for regular consultations among the three Foreign Ministers of the Allied States related to post-war arrangement and order in Europe and the world as well as the Allies’ policy on liberated territories. The author analyses the conditions leading to creation of the new system of relations and spheres of influence of the great powers in the world. The article contains a special analysis of Allies’ decisions regarding creation of the UN and inclusion of Ukraine into the number of states-founders of this international organization. The issues related to legal capacity of Ukraine in the post-war decades are also considered.

Keywords: International Conference, big states’ coalition, arrangement of Europe and the world, unconditional surrender, UN, Ukraine.